

Юлія Труфанова

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного
університету

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4310-3061>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРЕНДИ ДЕРЖАВНОГО ТА КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА В УКРАЇНІ

Проаналізовано особливості правового регулювання оренди державного та комунального майна в Україні в контексті нового Закону «Про оренду державного та комунального майна» № 157-IX. Акцентовано увагу на законодавчих нововведеннях, які зумовлені прийняттям нового закону. Проведено аналіз чинного законодавства з питань дослідження цивільно-правової природи договору оренди державного та комунального майна, проблематики віднесення його до публічних відносин. Досліджуються особливості правового регулювання укладення та припинення оренди державного та комунального майна.

Сформовано пропозиції з удосконалення теоретичних засад концепції правового регулювання договору оренди державного та комунального майна у правовій доктрині.

Ключові слова: *правове регулювання, принципи оренди, укладення та припинення договору оренди державного та комунального майна.*

Труфанова Ю.

Правовое регулирование аренды государственного и коммунального имущества в Украине

Статья посвящена анализу особенностей правового регулирования аренды государственного и коммунального имущества в Украине в свете нового Закона «Об аренде государственного и коммунального имущества» № 157-IX. Автором акцентировано внимание на законодательных нововведениях, обусловленные принятием нового закона. Проведен анализ действующего законодательства по вопросам исследования гражданско-правовой природы договора аренды государственного и коммунального имущества, проблематики отнесения его к публичным отношений. Исследуются особенности правового регулирования заключения и прекращения аренды государственного и коммунального имущества.

В статье сформирован ряд предложений по совершенствованию теоретических основ концепции правового регулирования договора аренды государственного и коммунального имущества в правовой доктрине. В статье рассматриваются вопросы правового регулирования аренды государственного и коммунального имущества в Украине в соответствии с новым Законом «Про аренду государственного и коммунального имущества» № 157-IX.

Ключевые слова: *правовое регулирование, принципы аренды заключение и прекращение договора аренды государственного и коммунального имущества.*

Trufanova Yu.

Legal regulation of lease of state and communal property in Ukraine

The article is devoted to the analysis of the peculiarities of the legal regulation of the lease of state and communal property in Ukraine in the light of the new Law «On the lease of state and communal property» No. 157-IX. The author focuses on the legislative innovations due to the adoption of the new law. The analysis of the current legislation on the study of the civil law nature of the lease agreement for state and communal property, the problems of its attribution to public relations is carried out. So the author sees it possible to consider the regulation of the lease agreement for state and communal property in accordance with the existing provisions of the legislation, since such are in force in the legislation of Ukraine.

The article analyzes the principles according to which the lease of state and communal property is carried out.

The features of the legal regulation of the conclusion and termination of the lease of state and communal property are investigated. The author reveals the features of the new design of the contractual part of this institute in the form of an approximate lease agreement for state and communal property, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine.

The article contains a number of proposals for improving the theoretical foundations of the concept of legal

regulation of the lease agreement for state and communal property in the legal doctrine. Thus, the author notes that the legal regulation of the lease of state or communal forms of ownership has undergone a long development. Today, there is a rapid change in legal regulation and judicial practice in the lease of state and communal property, and therefore there is an urgent need to approve the correct definitions in this area.

Keywords: *legal regulation, principles of lease, conclusion and termination of the lease agreement of state and communal property.*

Постановка проблеми. Правове регулювання укладення та припинення договору оренди державного та комунального майна характеризується актуальністю як для юристів-теоретиків, так і для юристів-практиків, а також для представників великого і малого бізнесу. Перегляд правових підходів договору оренди майна державної та комунальної форм власності, спричинений прийняттям концептуально нового Закону та залишається актуальним у зв'язку з співвідношенням такої засади цивільного законодавства як свобода договору та встановлення жорстких правил регулювання орендних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі дослідження цієї проблематики здійснювали вітчизняні і зарубіжні вчені, зокрема М. І. Брагінський, Н. М. Бойко, А. Г. Брунь, І.Р. Калаур, А.В. Коструба, Н. С. Кузнецова, В. В. Луць, Р. А. Майданник, І. В. Спасибо-Фатєєва та інших.

Метою статті є аналіз нового спеціального нормативно-правового акта – закону України «Про оренду державного та комунального майна», який, на відміну від попереднього, визначає нові принципи, відповідно до яких здійснюється оренда, що надалі дасть змогу розширити спектр судової практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найголовнішим показником відповідності регулювання будь-якої галузі та будь-якого інституту є гармонічність поєднання їхніх положень із Конституцією України. Відповідно до ст. 8 Конституції України, в нашій державі визнається і діє принцип верховенства права, а закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй [1]. Зауважимо, що після прийняття кодифікованих законодавчих актів положення щодо інституту оренди розвивались та змінювались відповідно до потреб тогочасних економіки та суспільства. Так, оренда державного та комунального майна регулюється загальними положеннями Цивільного кодексу України (глава 58) (далі – ЦК України) [2] та Господарського кодексу України (глава 30) України (далі – ГК України) [3].

Відома думка, що договір оренди є тільки цивільним видом договору і його регулювання не можна віднести до публічних відносин, а тому ГК України не може регулювати також відносини, які виникають у процесі оренди державного та муніципального майна, тим більше якщо є спеціальний законодавчий акт, предметом регулювання якого є саме ці відносини [4, с. 22]. На нашу думку, потрібно розглянути регулювання договору оренди майна державної та комунальної власності за наявними положеннями господарського законодавства, вони є чинними у законодавстві.

Сьогодні положення спеціального Закону України «Про оренду державного та комунального майна» від 10 квітня 1992 р. №2269-ХІІ (далі – Закон №2269-ХІІ) мають тільки історичний характер [5]. Відповідно до рішення Рахункової палати України щодо Звіту про результати аудиту ефективності виконання повноважень органами державної влади щодо забезпечення надходжень до державного бюджету орендної плати за користування цілісними майновими комплексами та іншим державним майном», колишня нормативно-правова база з питань оренди державного майна була недосконалою, що не сприяло зацікавленості потенційних орендарів укладати договори оренди саме на державне майно, а також скороченню заборгованості з орендної плати і призводила до затягування процесу укладення договору оренди на таке майно, втрат надходжень до державного бюджету орендної плати та зростання її заборгованості за вже чинними договорами [6]. З моменту прийняття нового Закону України «Про оренду державного та комунального майна» від 03.11.2019 № 157-ІХ (далі – Закон №157-ІХ) [7] законодавче регулювання такого інституту потребувало зміни лівової частки нормативних актів. Варто зазначити, що сьогоднішній спеціальний нормативно-правовий акт, на відміну від попереднього, визначає нові принципи, відповідно до яких здійснюється оренда, завдяки широкому застосуванню верховенства права. Відповідно до частини 5 статті 2 даного Закону, оренда здійснюється на основі таких принципів:

- 1) законності;
- 2) відкритості та прозорості;
- 3) рівності та змагальності;
- 4) державного регулювання та контролю;
- 5) врахування особливостей об'єктів державної та комунальної форм власності;

- 6) захисту економічної конкуренції;
- 7) створення сприятливих умов для залучення інвестицій;
- 8) певного, своєчасного, достовірного інформування про об'єкти оренди та порядок передачі їх в оренду;
- 9) забезпечення конкурентних умов оренди та інших видів договорів.

Згідно з пунктом 8 Прикінцевих та перехідних положень Закону №157-IX та відповідно до вимог вказаного Закону, Кабінет Міністрів України (далі – КМУ) має виконувати завдання: щодо розробки проекту закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України; щодо забезпечення прийняття та приведення нормативно-правових актів КМУ; щодо забезпечення прийняття центральними органами виконавчої влади відповідних нормативно-правових актів; щодо забезпечення приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність до Закону №157-IX; щодо визначення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері реалізації майна (майнових прав, інших активів) або прав на нього на конкурентних засадах у формі аукціонів, у тому числі електронних аукціонів, та здійснює контроль за її реалізацією [7].

17 червня 2020 р. набула чинності Постанова КМУ № 483 від 03 червня 2020 р. про «Деякі питання оренди державного та комунального майна» (далі – Постанова), якою затверджено «Порядок передачі в оренду державного та комунального майна» (далі – Порядок), яка містить важливі положення щодо регулювання процедури як передачі, так і припинення оренди майна відповідних форм власності [8]. Варто зазначити, що ще із 17 січня 2020 р. проект постанови із Порядком обнародувало Міністерство розвитку, економіки, торгівлі та сільського господарства України (далі – Мінекономіки) на своєму вебсайті. Представники законодавчої гілки влади, муніципалітетів, центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом в особі Фонду державного майна України (далі – ФДМ України), державного підприємства «Прозорро Продажі», що належить до сфери управління Мінекономіки, а також громадської організації «Трансперенсі Інтернешнл Україна» та інші, – відповідально віднесли до обговорення проекту постанови, про що свідчить понад 430 рекомендацій щодо коректив проекту Порядку, що надійшли від учасників.

Поділяємо думку Ж. Коваленко, що Закон №157-IX прийнятий тільки для встановлення «рамкового характеру» регулювання [9]. Задля виконання вимог нормативного акта та для вирішення найголовнішої проблеми відсутності прозорої та ефективної процедури передачі в оренду майна державної та комунальної форм власності, Мінекономіки розробило Порядок, врахувавши всі запропоновані правки та сучасні тенденції у сфері проведення електронних аукціонів, що передбачає переведення процедури оренди в електронний варіант. Варто зазначити, використання електронної торгової системи (далі – ЕТС) «Прозорро Продажі», дасть змогу підвищити ефективність передачі державного та комунального майна в оренду із наступною максимізацією прибутків як від оренди об'єктів державної, так і комунальної власності. На думку голови ФДМ України Дмитра Сенниченка: «...реалізація Закону забезпечить прозорість, конкурентність та максимальну економічну віддачу державі та громадам від оренди» [10].

У зв'язку із прийняттям Закону №157-IX, засоби масової інформації та експерти в соціальних мережах активно обговорюють майбутні наслідки введення цього закону в дію. Операційний директор ДП «Прозорро Продажі» Дарина Марчак у статті для вебресурсу «Економічна правда» вважає, що однією з найважливіших новацій закону є можливість органів влади визначати об'єкти, відповідно до їхньої привабливості з комерційної точки зору і в результаті – отримати максимальний прибуток від їхньої оренди. За допомогою пільгового статусу невідомі організації орендують нерухомість у найкращих локаціях, а орендна плата за це майно дорівнює копійкам, якщо порівнювати із ринковими показниками. Наприклад, згідно з даними ФДМ України, Головне управління регіональної статистики здає приміщення площею 127 кв.м, що знаходиться по вул. Еспланадна в центрі Києва і бере за це орендну плату у розмірі – лише за 0,7 долара за кв. м., а КВЕД орендаря – «діяльність приватних охоронних служб». Іншою «аномалією» є ситуація, коли одна й та сама юридична особа взяла в оренду в казенного підприємства два приміщення, що знаходяться за однією адресою. на вулиці Кіквідзе в Києві (507 та 966 кв. м), але порівнюючи ставки – 2,7 та 5,1 дол. за кв. м., виникають питання без відповіді. Сьогодні ніхто не зможе дати такі відповіді, адже логічного пояснення немає, тому що немає детальної інформації щодо укладення такої оренди. Нонсенсом є те, що значна частина майна здається в оренду взагалі лише за 1 гривню, а відповідно до даних ФДМ України, на таких умовах здається понад 40% майна в 11 регіонах України [11].

Окрім зміни порядку укладення оренди, КМ України створив нову конструкцію договірної частини цього інституту (Постанова КМ України № 820 від 12 серпня 2020 року «Про затвердження примірних

договорів оренди державного майна» [12]), яким останній затверджує Примірні договори оренди єдиного майнового комплексу державного підприємства, його відокремленого структурного підрозділу, та оренди нерухомого майна, іншого окремого індивідуально визначеного майна, що належить до державної власності. Зауважимо, що відповідно до визначених у ст. 179 ГК України загальних умов укладання договорів, що породжують господарські зобов'язання, – КМ України чи уповноважені ним або законом органи виконавчої влади мають право надавати рекомендації суб'єктам господарювання щодо орієнтовних умов господарських договорів у вигляді примірних договорів, а у визначених законом випадках – затверджувати типові договори. Частиною 4 статті 179 ГК України вказано на суттєву різницю між примірним та типовим договором. Так, у процесі укладання господарських договорів сторони можуть визначати зміст договору на основі:

1) або примірного договору, який відображає тільки рекомендації органу управління для суб'єктів господарювання, коли останні у процесі укладення ними договорів мають право за взаємною згодою змінювати окремі умови, передбачені примірним договором, або доповнювати його зміст;

2) або типового договору, затвердженого КМ України, чи у випадках, передбачених законом, іншим органом державної влади, коли сторони не можуть відступати від змісту типового договору, але мають право конкретизувати його умови. Сьогоднішні примірні договори оренди державного майна нарешті направлені на зміну давно застарілого та неефективного підходу для регулювання договірних орендних відносин, що існував за типових договорів.

Постановою КМУ від 12.08.2020 р. № 820 «Про затвердження примірних договорів оренди державного майна» передбачено вирішення проблемних питань, зокрема:

1) врахування нових підходів щодо оренди майна державної та комунальної власності, найпаче щодо визначення вартості об'єкта оренди та розміру орендної плати; зберігання такого об'єкта шляхом його страхування; особливостей оренди об'єктів культурної спадщини; механізму компенсації здійснених невід'ємних поліпшень або зарахування їх в рахунок орендної плати;

2) необхідність визначення ключових прав та обов'язків сторін орендних відносин за договором;

3) забезпечення схоронності державного майна новими дієвими способами.

Для обґрунтованого розгляду правового регулювання інституту укладення та припинення оренди майна державної та комунальної власності варто вказати на положення ч. 1 ст. 16 Закону №157-IX, відповідно до якої, договір оренди державного майна формується на підставі примірного договору оренди, що затверджується Кабінетом Міністрів України, а договір оренди комунального майна формується на підставі примірного договору оренди, що затверджується представницькими органами місцевого самоврядування. Окрім того, примірний договір оренди державного майна застосовується для оренди майна комунальної власності, якщо представницький орган місцевого самоврядування не затвердив власний примірний договір оренди відповідного майна. З огляду на положення Закону №157-IX варто вказати на можливу розбіжність у регулюванні припинення договорів оренди державного майна та договорів оренди комунального майна. Як показує практика, органи муніципалітету зрідка використовують можливість відхилення від основних положень типових чи примірних договорів оренди державного майна, а як правило, використовують текст таких договорів без суттєвих змін.

Правове регулювання укладення та припинення оренди державного та комунального майна також має свої особливості, що пов'язані із галузевою специфікою. Так, згідно з ч. 6 ст. 2 Закону №157-IX зазначені галузеві особливості оренди регулюються такими нормативно-правовими актами: Закону України «Про особливості правового режиму діяльності Національної академії наук України, національних галузевих академій наук та статусу їхнього майнового комплексу»; Закону України «Про господарську діяльність у Збройних Силах України»; Закону України «Про наукові парки»; Закону України «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах тепlopостачання, водopостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності»; Закону України «Про особливості оренди чи концесії об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності»; Законом України «Про деякі питання заборгованості підприємств оборонно-промислового комплексу – учасників Державного концерну «Укроборонпром» та забезпечення їх стабільного розвитку»; Законом України «Про морські порти України»; Законом України «Про угоди про розподіл продукції»; Законом України «Про державно-приватне партнерство»; Закону України «Про трубопровідний транспорт»; Закону України «Про ринок природного газу».

Висновки. З огляду на наведені вище твердження та положення нормативно-правових актів впевнюємося в існуванні правового регулювання укладення та припинення договору оренди державної чи ко-

мунальної форм власності, що пройшло тривалий розвиток, зокрема щодо оренди, та її правове вираження у формі договору. Окрім того, сьогодні передбачається, що Закон України «Про оренду державного та комунального майна» від 03 жовтня 2019 року №157-IX буде найбільш позитивним фактором для регулювання договірних орендних відносин саме так, як цього потребує державна та комунальна влада, бізнес та суспільство.

На сьогодні простежується стрімка зміна правового регулювання та судової практики щодо оренди державного та комунального майна, а тому є нагальна потреба для затвердження правильної дефініції «припинення договору оренди» в цій сфері, оскільки таке припинення розглядається у широкому та вузькому значеннях.

На нашу думку, єдина концепція припинення та розірвання договору у правовій доктрині не сформувалася, законодавець не дотримується певної сталої термінології, а тому суди виходять із об'єктивно-суб'єктивних суджень у розгляді кожної справи в індивідуальному порядку.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80Text> (дата звернення: 22.05.2021).
2. Цивільний кодекс України : Закон, Кодекс від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [дата звернення: 22.05.2021].
3. Господарський кодекс України : Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://df.duit.edu.ua/index.php/dictum/article/view/52> (дата звернення: 22.05.2021).
4. Мельниченко Н. М. Поняття та загальна характеристика припинення цивільно-правових договорів. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. 2011. Т. 24 (63). С. 345–358.
5. Про оренду державного та комунального майна : Закон України від 10 квітня 1992 р. №2269-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-12> (дата звернення: 22.05.2021).
6. Звіт про результати аудиту ефективності виконання повноважень органами державної влади щодо забезпечення надходжень до державного бюджету орендної плати за користування цілісними майновими комплексами та іншим державним майном : Рішення Рахункової палати від 28.11.2017 року №24-7. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2017/24-7_2017/Zvit_24-7_2017.pdf (дата звернення: 22.05.2021).
7. Про оренду державного та комунального майна : Закон України від 03 жовтня 2019 р. №157-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-IX#Text> (дата звернення: 22.05.2021).
8. Деякі питання оренди державного та комунального майна : Постанова Кабінету Міністрів України від 03 червня 2020 р. № 483. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2020-%D0%BF#n36> (дата звернення: 22.05.2021).
9. Коваленко Ж. Коронавірус vs бізнес: як змінилися правила оренди державного та комунального майна. Адвокатське об'єднання «Вдовичен та партнери». URL: <https://ov-partners.com/koronavirus-vs-biznes-yak-zminylysa-pravy-la-orendy-derzhavnogo-ta-komunalnogo-majna/> (дата звернення: 22.05.2021).
10. Фонд держмайна презентує Топ – 10 найважливіших змін щодо оренди державного та комунального майна. Фонд державного майна України : веб-сайт. URL: http://www.spfu.gov.ua/ua/news/fond-derzhmajna-prezentue-top-10-najvazhlyvishih-zmin-schodo-orendi-derzhavnogo-ta-komunalnogo-majna-6247.html?fbclid=IwAR2LvInCXitLWMHscfXYryrkCnHaE8qHy0U2_LA1SLjLcQdNxasJLoZtRp4 [дата звернення: 22.05.2021].
11. Про затвердження примірних договорів оренди державного майна : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2020 р. № 820. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-primirnih-dogo-a820> (дата звернення: 22.05.2021).

References

1. *Konstytutsiia Ukrainy: Zakon vid 28 chervnia 1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Law of June 28, 1996, No. 254k/96-VR]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
2. *Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon, Kodeks vid 16 sichnia 2003 r. No. 435-IV. [Civil Code of Ukraine: Law, Code of January 16, 2003? No. 435-IV]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].

3. *Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Zakon, Kodeks vid 16 sichnia 2003 r. № 436-IV. [Economic Code of Ukraine: Law, Code of January 16, 2003, No. 436-IV].* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukrainian]
4. Melnichenko, N.M. (2011). Poniattia ta zahalna kharakterystyka pryypynennia tsyvilno-pravovykh dohovoriv [The concept and general characteristics of the termination of civil contracts]. *Uchenie zapysky Tavrycheskoho natsyonalnoho unyversyteta im.V. Y. Vernadskoho – Scientific notes of the Tauride National University named after V. I. Vernadsky, Tom 24 (63), No. 2, 345–358.* Retrieved from http://sn-law.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/12/45_meln.pdf [in Ukrainian].
5. *On Lease of State and Community Property: Law of Ukraine of April 10, 1992, No. 2269-XII. [Pro orendu derzhavnoho ta komunalnoho maina: Zakon Ukrainy vid 10 kvitnia 1992 r. No. 2269-XII].* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-12> [in Ukrainian].
6. *Zvit pro rezultaty audytu efektyvnosti vykonannia povnovazhen orhanamy derzhavnoi vlady shchodo zabezpechennia nadkhodzhen do derzhavnoho biudzhetu orendnoi platy za korystuvannya tsilisnymi mainovymy kompleksamy ta inshym derzhavnym mainom: Rishennia Rakhunkovoi palaty vid 28.11.2017 roku No.24-7 [Report on results of the audit of the efficiency of state authorities when exercising their powers to ensure state budget revenues from rent for using integral property complexes and other state property].* Resolution of the Accounting Chamber of November 28, 2017, 24-7. Retrieved from https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2017/24-7_2017/Zvit_24-7_2017.pdf [in Ukrainian].
7. *Pro orendu derzhavnoho ta komunalnoho maina: Zakon Ukrainy vid 03 zhovtnia 2019 r. [On Lease of State and Community Property: Law of Ukraine of October 3, 2019, 157-IX].* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-IX#Text> [in Ukrainian].
8. Deiaki pytannia orendy derzhavnoho ta komunalnoho maina: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03 chervnia 2020 r. [Some aspects of state and community property lease] *Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 3, 2020, No. 483.* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2020-%D0%BF#n36> [in Ukrainian].
9. Kovalenko, Zh. *Koronavirus vs biznes: yak zminylysia pravyla orendy derzhavnoho ta komunalnoho maina. [Coronavirus vs business: how the rules of state and community property lease have changed]. Advokatske obiednannia «Vdovychen ta partnery».* Retrieved from <https://ov-partners.com/koronavirus-vs-biznes-yak-zminylysia-pravyla-orendy-derzhavnogo-ta-komunalnogo-majna/> [in Ukrainian].
10. Fond derzhmaina prezentuie Top – 10 naivazhlyvishykh zmin shchodo orendy derzhavnoho ta komunalnoho maina [State Property Fund presents the Top-10 important changes to leasing state and community property]. *Fond derzhavnoho maina Ukrainy – State property Fund of Ukraine.* Retrieved from http://www.spfu.gov.ua/ua/news/fond-derzhmajna-prezentue-top---10-najvazhlyvishih-zmin-schodo-orendi-derzhavnogo-ta-komunalnogo-majna-6247.html?fbclid=IwAR2LvInCXitLWMHscfXYryrkCnHaE8qHy0U2_LA1SLjLcQdNxasJLoZtRp4 [in Ukrainian].
11. *Pro zatverdzhennia prymirnykh dohovoriv orendy derzhavnoho maina : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12 serpnia 2020 r. № 820 [On approving template agreements of state property lease: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 12, 2020, No. 820].* Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-primirnih-dogo-a820> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.05.2021.